

EUROPSKA
KOMISIJA

Bruxelles, 23.9.2021.
SWD(2021) 275 final

RADNI DOKUMENT SLUŽBI KOMISIJE
o teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju

1. UVOD

U okviru europskog zelenog plana uspostavljen je mehanizam za pravednu tranziciju kako u tranziciji prema klimatski neutralnom gospodarstvu nijedna osoba ni regija ne bi bile zapostavljene. Taj mehanizam obuhvaća Fond za pravednu tranziciju (FPT) iz kojeg će se u razdoblju 2021. – 2027. uložiti 17,5 milijardi EUR u područja na koje najviše utječe tranzicija prema klimatski neutralnom gospodarstvu.

Uredba o Fondu za pravednu tranziciju stupila je na snagu 1. srpnja 2021.¹ Države članice već izrađuju teritorijalne planove za pravednu tranziciju i s njima povezane programe kohezijske politike na temelju Priloga D svojem izvješću u okviru europskog semestra iz veljače 2020.²

U ovom dokumentu izraženo je stajalište službi Komisije i on ne obvezuje Europsku komisiju. Za pravno obvezujuće tumačenje prava Unije nadležan je isključivo Sud Europske unije.

2. STRATEŠKI KONTEKST NA RAZINI EU-A

Europski zeleni plan nova je strategija rasta Europe. U njemu je postavljen ambiciozan dugoročni cilj pretvaranja Unije u moderno, resursno učinkovito i konkurentno gospodarstvo u kojem do 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova, u kojem gospodarski rast nije povezan s upotrebom resursa i u kojem nijedna osoba ni regija nisu zapostavljeni. Istaknuto je da je u svim sektorima, kao što su prijevoz, energija, poljoprivreda, zgrade i industrija, potrebna preobrazba, uz istodobno izbjegavanje ovisnosti o neodrživim praksama³.

Upravljanje tranzicijama prema održivosti zahtijeva oblikovanje strateške vizije, ulaganje u inovativna rješenja i njihovu primjenu, postupno ukidanje neodrživih praksi i jamčenje pravedne preobrazbe⁴. Međutim, ne započinju sve države članice, regije i gradovi tranziciju od iste točke niti mogu odgovoriti na nju istim kapacitetima i tranzicija će na ljude i radnike utjecati na različite načine. Stoga su europskim zelenim planom klimatski izazovi i izazovi povezani s okolišem pretvoreni u prilike, uz nastojanje da tranzicija bude pravedna i uključiva za sve.

Mehanizam za pravednu tranziciju uspostavljen je kao dio Plana ulaganja za europski zeleni plan radi ostvarenja ambicije da nijedna regija ne bude zapostavljena⁵. Obuhvaća FPT, uspostavljen u okviru kohezijske politike, glavne politike EU-a za smanjenje razlika i provedbu strukturnih promjena u europskim regijama. Podijeljeno upravljanje u okviru

¹ Uredba (EU) 2021/1056 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju.

² Glavna uprava Komisije za potporu strukturnim reformama pruža tehničku potporu za izradu teritorijalnih planova za pravednu tranziciju za 17 država članica. Osim toga, države članice mogu u okviru Instrumenta za tehničku potporu primiti namjensku potporu za provedbu pravedne tranzicije.

³ COM(2019) 640 final.

⁴ Priručnik o tranzicijama prema održivosti, https://ec.europa.eu/regional_policy/hr/information/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers.

⁵ COM(2020) 21 final.

kohezijske politike osigurava nacionalnim, regionalnim i lokalnim tijelima te dionicima da preuzmu odgovornost za strategiju tranzicije. Uz provedbu FPT-a provodit će se i posebni program za pravednu tranziciju u okviru programa InvestEU, koji će biti usmjeren na privlačenje privatnih ulaganja na tim područjima, a instrument za kreditiranje u javnom sektoru, koji se podupire sredstvima iz proračuna EU-a, pružat će povlaštene uvjete kreditiranja za potporu javnim ulaganjima.

U provedbi mehanizma za pravednu tranziciju primjenjuje se iskustvo iz prethodnih procesa strukturne preobrazbe te se nastoje izbjeći prethodna iskustva zapostavljanja određenih područja kao posljedica deindustrijalizacije. Mehanizam se temelji na stručnom znanju iz prethodnih i postojećih inicijativa, kao što su prethodne inicijative Zajednice o diversifikaciji industrijskih područja koja su ovisna o industrijama u krizi (RESIDER, RENAVAL, RECHAR)⁶, inicijativa za rudarske regije u tranziciji, u okviru koje se primjenjuje integrirani pristup tranziciji u 34 regije s gospodarstvima koja su uvelike ovisna o ugljenu, tresetu i naftnom škrljavecu⁷, ili pilot-aktivnost Regije u industrijskoj tranziciji⁸. U njegovoj provedbi primjenjuje se novi pristup koji se temelji na kombiniranju usmjerenosti na područja ovisna o fosilnim gorivima i usmjerenosti na regije s visokim emisijama stakleničkih plinova te na povezivanju cilja postizanja klimatske neutralnosti s lokaliziranim pristupom ublažavanju negativnih učinaka tranzicije. On isto tako pruža korisnu kombinaciju novih instrumenata u okviru kojih se bespovratna sredstva kombiniraju sa zajmovima za javni i privatni sektor.

3. PRIHVATLJIVOST: PODRUČJA KOJA SU NAJTEŽE POGOĐENA TRANZICIJOM

Relevantne odredbe u zakonodavstvu	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 2. – Specifični cilj članak 6. – Posebna dodijeljena sredstva za najudaljenije regije i otoke članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju Prilog II. – Predložak za teritorijalne planove za pravednu tranziciju (odjeljak 1.) uvodne izjave 2., 5., 8. i 19.
Povezano zakonodavstvo	
Uredba o upravljanju energetsom unijom ⁹	

„Ta su područja ona koja su najteže pogođena na temelju gospodarskih i socijalnih učinaka tranzicije.” (članak 11. stavak 1. Uredbe o FPT-u)

⁶ <https://cordis.europa.eu/article/id/1663-assessment-of-community-initiatives-on-the-diversification-of-industrial-areas-dependent-upon-i/>

⁷ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_hr

⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/industrial-transition

⁹ Uredba (EU) 2018/1999 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. prosinca 2018. o upravljanju energetsom unijom i djelovanjem u području klime, izmjeni uredaba (EZ) br. 663/2009 i (EZ) br. 715/2009 Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva 94/22/EZ, 98/70/EZ, 2009/31/EZ, 2009/73/EZ, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Vijeća 2009/119/EZ i (EU) 2015/652 te stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 525/2013 Europskog parlamenta i Vijeća (SL L 328, 21.12.2018., str. 1.).

Kako bi se prevladali najveći izazovi tranzicije prema klimatski neutralnom gospodarstvu, posebno kad je riječ o gospodarskim pitanjima i pitanjima zapošljavanja, raspoloživa financijska sredstva treba usmjeriti na područja koja su gospodarski i socijalno najteže pogođena tranzicijom. Za razliku od Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) i Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), FPT će biti usmjeren na ograničen broj regija razine NUTS3¹⁰ ili dijelova tih regija. Stoga će svako područje, kako bi dobilo potporu iz FPT-a, morati opravdati svoju ovisnost o fosilnim gorivima (osobito o ugljenu, lignitu, tresetu, naftnom škriljercu, teškoj nafti i dizelskom gorivu) i/ili o industrijskim aktivnostima s visokim emisijama stakleničkih plinova. Mora se opravdati i da su ta konkretna područja najteže pogođena gospodarskim i socijalnim učincima tranzicije, posebno kad je riječ o očekivanim gubitcima radnih mjesta i preobrazbi proizvodnih procesa industrijskih postrojenja s najvišim emisijama stakleničkih plinova¹¹.

„[Tranzicija će biti] posebno zahtjevna za one države članice koje se u velikoj mjeri oslanjaju ili koje su se donedavno oslanjale na fosilna goriva ili industrijske aktivnosti s visokim emisijama stakleničkih plinova koje je potrebno postupno ukinuti ili se trebaju prilagoditi” (uvodna izjava 8. Uredbe o FPT-u)

U klimatske i energetske ciljeve EU-a za 2030. i tranziciju prema klimatskoj neutralnosti EU-a do 2050. uključene su sve države članice. U njihovim nacionalnim energetskim i klimatskim planovima (NECP)¹² i drugim relevantnim strategijama kao što su nacionalne dugoročne strategije¹³, ako postoje, utvrđeni su nacionalni ciljevi, politike i mjere za njihovo ostvarenje te su iznesene procjene očekivanih socijalnih i gospodarskih učinaka. Regijama kojima je FPT namijenjen potrebna je veća pomoć nego drugim regijama kako bi se prilagodile i imale koristi od tranzicije prema klimatskoj neutralnosti uslijed propadanja i/ili preobrazbe gospodarskih sektora o kojima ovise. Očekuje se da će u gospodarskim djelatnostima koje se temelje na proizvodnji fosilnih goriva doći do nepovratnog opadanja gospodarske proizvodnje i razina zaposlenosti. Drugi sektori s visokim razinama emisije stakleničkih plinova, za koje se mogu pronaći tehnološke alternative procesima s visokim emisijama ugljika kako bi se održala gospodarska proizvodnja i povećalo zapošljavanje, morat će se preobraziti.

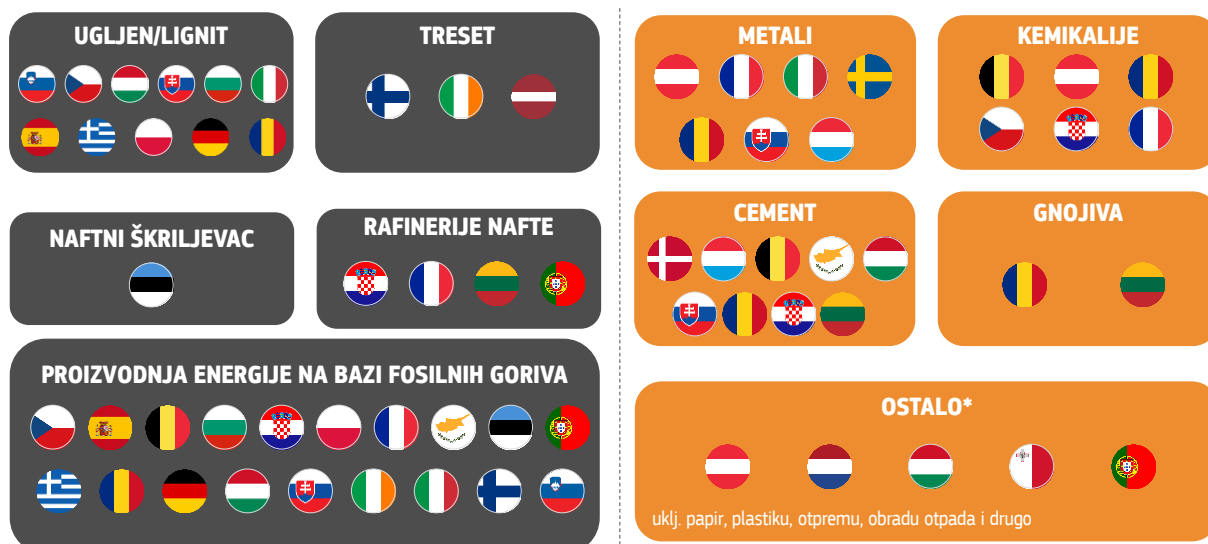
Komisija je već utvrdila sljedeće sektore u opadanju ili u preobrazbi koji su potencijalno pogođeni tranzicijom prema klimatskoj neutralnosti:

¹⁰ Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku.

¹¹ Komisija je iznijela svoja preliminarne stajališta o prioritetnim područjima ulaganja za FPT u svakoj državi članici u okviru postupka europskog semestra (kako je utvrđeno u Prilogu D izvješću po zemljama u okviru europskog semestra iz veljače 2020.; vidjeti https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-overview-investment-guidance-just-transition-fund-2021-2027-member-state-annex-d_hr). Komisija donosi konačnu odluku o zemljopisnom opsegu donošenjem programa s priloženim teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju.

¹² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en

¹³ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-long-term-strategies_en

Sektoru u opadanju (označeni sivom bojom) i sektori u preobrazbi (označeni narančastom bojom) utvrđeni u Prilogu D izvješćima po zemljama u okviru europskog semestra iz veljače 2020.

Socijalni učinak tranzicije prema klimatskoj neutralnosti prije svega je povezan sa zapošljavanjem, što ima izravne posljedice za izvor prihoda kućanstava i obitelji, socijalnu isključenost i važna rodna pitanja. Kad je riječ o sektorima u opadanju u EU-u, u djelatnostima povezanim s ugljenom zaposleno je gotovo 237 000 ljudi, u djelatnostima vađenja treseta gotovo 10 000 ljudi, a u industriji naftnog škriljevca približno 6000 ljudi. Usto, brojna dodatna neizravna radna mjesta ovise o lancu vrijednosti fosilnih goriva. Znatno broj ljudi zaposlen je i u industrijama s visokim emisijama stakleničkih plinova. U nekim slučajevima socijalni učinak neće biti povezan s gubitkom radnih mjesta, nego sa znatnom potrebom za prekvalifikacijom ili stjecanjem dodatnih vještina radnika u industrijskim sektorima te za mobilnošću radnika u okviru potrebne tehnološke preobrazbe. Osim što može imati posljedice za radna mjesta, tranzicija može utjecati na prihode i njihovu raspodjelu, socijalnu uključenost, kohezivnost zajednice, uvjete života, energetska siromaštvo, pristup javnim uslugama ili druge socijalne aspekte.

Gospodarski učinak tranzicije razlikovat će se u sektorima u opadanju i sektorima u preobrazbi. Opadanje aktivnosti vađenja, proizvodnje i upotrebe fosilnih goriva povezano je sa zatvaranjem rudnika i mjesta vađenja, gubitkom resursa i stavljanjem elektrana na fosilna goriva izvan pogona. Na primjer, procjene pokazuju da će do 2030. između polovine i dvije trećine postojećih energetske kapaciteta na ugljen prestati s radom¹⁴. Nadalje, u nekim državama članicama ubrzava se provedba nacionalnih planova za postupno ukidanje upotrebe ugljena¹⁵. To će opadanje osobito imati gospodarske učinke na razvoj rudarskih regija, od

¹⁴ Kapetaki, Z., Alves Dias, P., Conte, A., Kanellopoulos, K., Mandras, G., Medarac, H., Nijs, W., Ruiz, P., Somers, J., Tarvydas, D., *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions* (Najnoviji trendovi u regijama EU-a bogatima ugljenom, tresetom i naftnim škriljevcem), EUR 30618 EN, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, 2021., ISBN 978-92-76-30987-1, doi:10.2760/510714, JRC123508.

¹⁵ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition_hr

kojih većina već ima niži regionalni BDP po stanovniku od nacionalnog prosjeka¹⁶. Zatvaranje rudnika i stavljanje elektrana na fosilna goriva izvan pogona dovest će do povezanih strukturnih promjena u srodnim industrijama (npr. u proizvodnji rudarske opreme, prerađivačkoj industriji ili prijevozu i logistici). Utjecat će i na energetske intenzivne industrije, kao što je proizvodnja čelika, što dodatno povećava potrebu za preobrazbom tih industrija i regija.

Gospodarski učinak na sektore u preobrazbi uglavnom je povezan s usklađivanjem gospodarskog razvoja i konkurentnosti s potrebom za velikim smanjenjem emisija kako bi se doprinijelo Unijinim energetske i klimatske ciljevima za 2030. i cilju postizanja klimatske neutralnosti do 2050. Emisije iz industrije, osim proizvodnje energije, 2018. su činile približno 20 % emisija EU-a.¹⁷ Te su emisije povezane s upotrebom energije i industrijskim procesima. Postizanje znatnog smanjenja industrijskih emisija stakleničkih plinova potrebno da bi se postigli ciljevi do 2030. i ciljevi do 2050.¹⁸ djelomično će se oslanjati na povećanje učinkovitosti, prelazak na druga goriva i elektrifikaciju¹⁹. Međutim, zahtijevat će i promjene u načinima proizvodnje te uvođenje tehnologija koje se u velikom broju slučajeva ne uvode u velikim razmjerima, na primjer u industriji cementa, proizvodnji čelika ili kemijskoj industriji. Za takve tehnološke preobrazbe već su sad potrebna znatna ulaganja kako bi se izbjegla ovisnost o neodrživim praksama i neiskoristiva imovina.

„ublažavanj[e] socijalnih, demografskih, ekonomskih, zdravstvenih učinaka i učinka na okoliš tranzicije” (članak 11. stavak 2. točka (d) Uredbe o FPT-u)

U nekim slučajevima tranzicija može imati šire **demografske učinke** ako zbog propadanja određenih sektora regija postane manje privlačno mjesto za život i rad. Osobito mogu biti pogođeni mladi, ne samo zato što se suočavaju s iznadprosječnim stopama nezaposlenosti, nego i zato što su skloniji iseljavanju iz regije²⁰. No i osobe starije dobi, manjine i radnici s invaliditetom, profesionalnim bolestima ili drugim (psihičkim) zdravstvenim problemima mogu biti nerazmjerno pogođeni tranzicijom.

Naposljetku, potrebno je ublažiti **učinke na okoliš** koji su povezani s tranzicijom prema djelatnostima s nižim emisijama ugljika ili prestanku proizvodnje fosilnih goriva. Prestanak aktivnosti vađenja, zatvaranje rudnika ili stavljanje određenih proizvodnih postrojenja izvan pogona mogu se osobito povezati s napuštenim zemljištima, onečišćenjem tla i vode, geofizičkom nestabilnošću ili drugim opasnostima za okoliš, uključujući **zdravstvene rizike**²¹. Na tresetištima su, čak i nakon prestanka aktivnosti vađenja treseta, moguće

¹⁶ Alves Dias, P. i dr., *EU coal regions: opportunities and challenges ahead* (Regije EU-a bogate ugljenom: prilike i izazovi u budućnosti), EUR 29292 EN, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, 2018., ISBN 978-92-79-89884-6, doi:10.2760/064809, JRC112593.

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/strategies/progress/docs/com_2020_777_en.pdf

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_hr

¹⁹ Vidjeti „Čist planet za sve” – COM(2018) 773 final (odjeljak 4.5. i Prilog 7.6.) i procjenu učinka priloženu Planu za postizanje klimatskog cilja do 2030. – SWD(2020) 176 final (posebno Prilog 9.4.2.7.).

²⁰ Priručnik o mladima za pravednu tranziciju, https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund.

²¹ Uzimajući u obzir načelo „onečišćivač plaća” u skladu s člankom 191. UFEU-a.

degradacija ekosustava i narušena sposobnost obavljanja usluga ekosustava (uključujući apsorpciju i skladištenje ugljika).

Zaključno, sredstva iz FPT-a usmjeravaju se u područja koja se suočavaju s najvećim izazovima tranzicije prema klimatskoj neutralnosti. Kako bi primila ta sredstva, područja moraju trenutačno biti ovisna o sektorima u opadanju ili preobrazbi i planirati uključivanje u tranziciju prema klimatski neutralnom gospodarstvu u EU-u. Konkretno, države članice trebaju dokazati očekivane promjene u profilima vještina koje se traže na lokalnom tržištu rada, smanjenje zapošljavanja u proizvodnji i upotrebi fosilnih goriva ili preobrazbu proizvodnih procesa industrijskih postrojenja s najvišim emisijama stakleničkih plinova. Ako utvrđena područja obuhvaćaju otoke ili najudaljenije regije, posebnu pozornost treba obratiti na to zahtijeva li njihova konkretna situacija drugačiji pristup ublažavanju socijalnih i gospodarskih učinaka tranzicije. Elementi koji se odnose na izazove energetske tranzicije na tim područjima ne mogu se zasebno razmatrati.

Naposljetku, ako država članica (u nacrtu teritorijalnog plana za pravednu tranziciju, nacrtu programa ili predloženoj izmjeni postojećeg programa) zahtijeva uključivanje dodatnih područja (u odnosu na zemljopisni opseg koji je prethodno predložen ili teritorijalni plan za pravednu tranziciju koji je Komisija prethodno donijela), zahtjev će se ocijeniti na temelju prethodno opisanih elemenata, uzimajući u obzir definiciju područja i obuhvaćeno stanovništvo, sektore u opadanju ili preobrazbi pogođene tranzicijom, negativne socioekonomske učinke koje treba ublažiti i usklađenost s utvrđenim geografskim prioritetima Komisije (uključujući intenzitet implicitne potpore). Komisija će donijeti službeno stajalište o takvim zahtjevima donošenjem ili izmjenom relevantnih programa.

4. POSTUPAK TRANZICIJE I IZAZOVI

<i>Relevantne odredbe u zakonodavstvu</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 2. – Specifični cilj članak 7. – Uvjetni pristup sredstvima članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju Prilog II. – Predložak za teritorijalne planove za pravednu tranziciju uvodne izjave 18. i 19.
<i>Povezano zakonodavstvo</i>	
Uredba o upravljanju energetskom unijom	
Europski zakon o klimi ²²	

U teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju, kao prvi korak u određivanju logike provedbe FPT-a na pogođenom području, treba detaljno opisati postupak tranzicije koji će se provesti na tom području kako bi se postiglo klimatski neutralno gospodarstvo.

²² Uredba Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 („Europski zakon o klimi”); još nije bila objavljena u vrijeme sastavljanja ovog dokumenta.

„opis postupka tranzicije na nacionalnoj razini prema klimatski neutralnom gospodarstvu, uključujući vremenski okvir ključnih koraka u tranziciji” (članak 11. stavak 2. točka (a) Uredbe o FPT-u)

Svaki teritorijalni plan za pravednu tranziciju trebao bi sadržavati **opis postupka tranzicije na nacionalnoj razini**, uključujući vremenski okvir za ključne korake u tranziciji radi postizanja klimatskih i energetske ciljeva do 2030.²³ i klimatske neutralnosti do 2050. Ti koraci moraju biti u skladu s nacionalnim energetske i klimatske planovima i nacionalnim dugoročnim strategijama, osobito s planiranim ulaganjima, vremenskim okvirom za ključne korake tranzicije, doprinosom nacionalnim ciljevima, ciljevima koje je potrebno postići i mjerama koje je potrebno poduzeti za pravednu tranziciju²⁴. Treba uzeti u obzir najnoviju ažuriranu verziju nacionalnog energetske i klimatske plana i ocjenu Komisije o konačnim nacionalnim energetske i klimatske planovima, uključujući i veće ambicije kad je to relevantno.

„Potporu FPT-a trebalo bi uvjetovati djelotvornom provedbom postupka tranzicije na određenom području” (uvodna izjava 18. Uredbe o FPT-u)

Isto tako, u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju morat će se jasno dokazati postupak tranzicije i njegov učinak **na razini predmetnog područja** u bliskoj budućnosti (do 2030. ili prije). Ako se na predmetnom području ne može dokazati (planirana) provedba postupka tranzicije do 2030., odgovarajući teritorijalni plan za pravednu tranziciju neće biti potpun.

Svaki teritorijalni plan za pravednu tranziciju treba sadržavati detaljan plan postupka tranzicije na nacionalnoj razini prema klimatski neutralnom gospodarstvu. Nadalje, bilo kakva nesigurnost u vezi s nacionalnim postupkom tranzicije ne utječe na odgovornost države članice u kontekstu obveza u okviru FPT-a da njezin postupak tranzicije na razini područja bude u skladu s nacionalnom obvezom ispunjenja ciljeva za 2030. i 2050. (u kontekstu Europskog zakona o klimi), s učinkom do 2030. ili prije na razini predmetnog područja. Postupak tranzicije trebao bi biti povezan s vremenskim okvirom za prestanak ili znatno smanjenje vađenja, proizvodnje ili upotrebe fosilnih goriva ili vremenskim okvirom za preobrazbu aktivnosti, procesa i proizvodnje u sektorima s visokim emisijama stakleničkih plinova.

²³ U članku 2. stavku 11. Uredbe o upravljanju energetske unijom postavljeni su ciljevi Unije za energiju i klimu do 2030. To uključuje smanjenje emisija stakleničkih plinova za najmanje 40 % (u odnosu na razine iz 1990.), udio energije iz obnovljivih izvora od najmanje 32 % i poboljšanje energetske učinkovitosti od najmanje 32,5 %. U okviru europskog zelenog plana Uredbom o Europskom zakonu o klimi potvrđen je veći klimatski cilj od najmanje 55 % za 2030. Komisija je 14. srpnja 2021. donijela zakonodavni paket „Spremi za 55 %”, kojim će se relevantno zakonodavstvo o klimi i energiji uskladiti s novim ciljem (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_hr#documents). U tom kontekstu Komisija je naglasila da bi do 2030. trebalo povećati ulogu ponora ugljika i da bi predstojeći prijedlog Komisije o reviziji postojeće Uredbe EU-a o korištenju zemljišta i šumarstvu trebalo uskladiti s tom ambicijom.

²⁴ Ako zbog ažuriranja nacionalnog energetske i klimatske plana u skladu s člankom 14. Uredbe o upravljanju energetske unijom treba revidirati teritorijalni plan za pravednu tranziciju, ta će se revizija provesti u okviru preispitivanja u sredini razdoblja u skladu s člankom 18. Uredbe o zajedničkim odredbama (UZO).

Prijedlozi za proširenje zemljopisnog opsega na područja na kojima ne postoji jasan postupak tranzicije i za koje se predviđaju povezani negativni socioekonomski učinci do 2030. ili prije neće biti prihvaćeni.

Na područjima na kojima postoji nesigurnost u smislu provedbe postupka tranzicije zbog nastavka ili pokretanja aktivnosti povezanih s fosilnim gorivima treba u svakom pojedinačnom slučaju provesti procjenu obrazloženja iznesenog u nacrtima teritorijalnih planova za pravednu tranziciju, uzimajući u obzir dva uvjeta:

- Kad je riječ o postupnom ukidanju aktivnosti povezanih s fosilnim gorivima, Komisija ne bi trebala prihvatiti teritorijalne planove za pravednu tranziciju koji se temelje na manjem ili djelomičnom smanjenju aktivnosti povezanih s fosilnim gorivima i odgovarajućih emisija stakleničkih plinova, a koji očito nisu u skladu s nastojanjima da se postignu ciljevi do 2030. i 2050. Znatno smanjenje emisija znači da područje pruža barem proporcionalan doprinos nacionalnim klimatskim i energetske ciljevima do 2030. To isto tako treba povezati sa znatnim učincima na zapošljavanje.
- Ako je na području utvrđenom u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju predviđeno otvaranje novih kapaciteta za vađenje ili proizvodnju na temelju tradicionalnih fosilnih goriva (npr. davanje dozvola ili otvaranje novih rudnika ugljena, postrojenja za proizvodnju naftnog škriljevca ili rafinerija)²⁵ nakon stupanja na snagu Uredbe o FPT-u, predmetna regija razine NUTS3 u načelu ne bi trebala imati pristup FPT-u. U opravdanim okolnostima, kad država članica može dokazati da takve aktivnosti neće negativno utjecati na nastojanja usmjerena na postizanje, u svim sektorima gospodarstva, ciljeva do 2030. i 2050. utvrđenih Europskim zakonom o klimi, Komisija može odobriti odgovarajući program na temelju procjene svakog pojedinačnog slučaja. Međutim, takva bi odluka zahtijevala definiran tranzicijski postupak za to područje i utvrđen znatan socioekonomski učinak uzrokovan klimatskom tranzicijom.

Određena područja utvrđena u teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju trebaju biti koherentna zemljopisna područja te trebaju u najvećoj mjeri odražavati funkcionalna teritorijalna gospodarska područja koja odgovaraju zajednicama, tržištima rada i gospodarskim aktivnostima na koje utječu postrojenja i srodna poduzeća uključena u aktivnosti povezane s fosilnim gorivima ili industrijske procese s visokim emisijama stakleničkih plinova. Komisija ne bi trebala prihvatiti definiciju područja ispod razine NUTS3 kojom se na umjetan način izuzimaju područja kako bi se omogućilo održavanje ili povećanje aktivnosti povezanih s fosilnim gorivima. Suprotno tome, može razmotriti uključivanje područja ispod razine NUTS3 na kojima pogođene zajednice, radna snaga i gospodarske aktivnosti čine koherentnu geografsku cjelinu kako je prethodno opisano.

Potpota iz FPT-a za regije koje se uvelike oslanjaju na vađenje treseta treba se temeljiti na provedbi postupka tranzicije s učinkom do 2030. ili prije na razini područja za koje je podnesen teritorijalni plan za pravednu tranziciju, na temelju: 1. postupnog ukidanja treseta

²⁵ Ta tri sektora (ugljen, treset i naftni škriljevac) izričito su navedena u uvodnoj izjavi 2. Uredbe o FPT-u i temelj su za tri od pet kriterija na kojima se temelji dodjela sredstava iz FPT-a.

kao izvora energije i 2. znatnog smanjenja emisija stakleničkih plinova iz vađenja treseta (npr. isključenjem najštetnijih praksi, podupiranjem razvoja tehnologija, poboljšanjem praksi gospodarenja, obnovom tresetišta)²⁶. Ulaganja uz potporu FPT-a trebaju se temeljiti na poštovanju zahtjeva koji se odnose na izuzimanje fosilnih goriva²⁷ i održivost okoliša u skladu s ciljevima bioraznolikosti europskog zelenog plana.

„ocjen[a] izazova povezanih s tranzicijom s kojima se suočavaju utvrđena područja koja su najteže pogođena, uključujući socijalni i ekonomski učinak te učinak na okoliš koji ima tranzicija prema klimatski neutralnom gospodarstvu” (članak 11. stavak 2. točka (c) Uredbe o FPT-u)

FPT je uspostavljen s jedinstvenim specifičnim ciljem „omogućivanja regijama i ljudima da ublaže socijalne i ekonomske učinke te učinke na zapošljavanje i okoliš koje ima tranzicija prema energetske i klimatske ciljevima Unije za 2030. i klimatski neutralnom gospodarstvu do 2050., na temelju Pariškog sporazuma”²⁸. Na temelju planiranog postupka tranzicije treba procijeniti **izazove koji proizlaze iz tranzicije na područjima utvrđenima u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju**. Ta procjena treba biti u skladu s europskim stupom socijalnih prava i dovoljno detaljna kako bi se obuhvatio ciljani geografski fokus FPT-a. Treba uključivati samo one izazove koji su izravno povezani s preobrazbom ili zatvaranjem aktivnosti s visokim emisijama stakleničkih plinova, a mogla bi se provesti s pomoću sljedećih pitanja:

- Koja je relativna važnost sektora u preobrazbi i/ili sektora u opadanju u regionalnom gospodarstvu? Postoji li dodatni učinak na druge sektore ili širu gospodarsku strukturu područja? Utječe li tranzicija na mala i srednja poduzeća (MSP) i/ili velika poduzeća? Kakav je potencijal regije za gospodarsku diversifikaciju? Postoji li na području odgovarajući sustav potpore poslovanju?
- Koliko je radnih mjesta potencijalno izgubljeno ili pogođeno zbog preobrazbe ili zatvaranja, među ostalim prijevremenim umirovljenjem? Kolika je ta brojka u odnosu na ukupnu zaposlenost na tom području i, kad je to relevantno, u odnosu na određene zajednice ili poduzeća?
- Postoji li procjena distribucijskih učinaka očekivane preobrazbe na različite pogođene dohodovne skupine? Je li uspostavljen odgovarajući sustav poreza i davanja kako bi se ublažili negativni distribucijski učinci na skupine s najnižim dohotkom?
- Koje se potrebe za prekvalifikacijom ili stjecanjem dodatnih vještina mogu utvrditi, uzimajući u obzir i predviđena kretanja u sektorima u preobrazbi i potrebe za vještinama koje proizlaze iz gospodarske diversifikacije?
- Koje su razvojne potrebe i ciljevi regionalnih gospodarskih sektora, radnika i lokalnih zajednica koji proizlaze iz postupka tranzicije?

²⁶ Treset je fosilno gorivo. Njegovo izgaranje stvara znatne emisije stakleničkih plinova. Osim toga, znatne emisije stakleničkih plinova povezane su s vađenjem treseta i oštećenjem tresetišta. Zbog toga je proizvodnja treseta bila jedan od kriterija za dodjelu sredstava iz FPT-a.

²⁷ Sredstvima iz FPT-a ne mogu se podupirati ulaganja povezana s proizvodnjom, preradom, prijevozom, distribucijom, skladištenjem ni izgaranjem fosilnih goriva (vidjeti odjeljak 5.4.).

²⁸ Članak 2. Uredbe o FPT-u.

- Je li sektor obrazovanja i osposobljavanja prilagođen izazovima tranzicije? Ima li uspostavljene sustave za razmjenu informacija s poduzećima na tom području o njihovim trenutačnim i budućim potrebama za vještinama? Ima li sustav obrazovanja i osposobljavanja autonomiju i kapacitet za pravodobno odgovaranje na potrebe poduzeća na tom području i potrebe poduzeća koja bi mogla biti spremna ulagati na tom području (tj. za prilagodbu ili razvoj nastavnih kurikuluma, programa osposobljavanja i učenja na temelju rada)? Jesu li sustavi za usmjeravanje, savjetovanje i vrednovanje prethodnog učenja djelotvorni u praksi? Jesu li lako dostupni tražiteljima zaposlenja? Ulažu li sama poduzeća u vještine svojih zaposlenika i kako se to provodi u praksi? Jesu li znanja o vještinama dobro iskorištena²⁹?
- Ima li tranzicija prema klimatskoj neutralnosti šire socijalne učinke na određeno područje, kao što su učinci na kohezivnost zajednice, uvjete života, energetska siromaštvo ili pristup javnim uslugama?
- Postoji li rizik od depopulacije koji je posebno povezan s tranzicijom prema klimatski neutralnom gospodarstvu i u kojim dijelovima stanovništva? Jesu li mladi posebno pogođeni tranzicijom?
- Je li sektor socijalnih usluga prilagođen izazovima tranzicije? Može li se nositi s mogućim priljevom „novih klijenata”? Ima li mogućnosti za pružanje novih usluga i intervencija koje bi nadopunjavale tranziciju na tržištu rada i povezanost korisnika s tržištem rada? Ima li potrebne protokole za suradnju u okviru aktivnih politika tržišta rada i suradnju sa sektorima obrazovanja i osposobljavanja kako bi se sustav potpore sveobuhvatno nadopunio? Jesu li dostupne socijalne usluge na razini zajednice?
- Treba li ublažiti negativne učinke tranzicije na okoliš, na primjer učinke na kvalitetu tla ili vode, učinke na stanje ekosustava ili učinke povezane s obnovom zemljišta?

5. VRSTE OPERACIJA KOJE TREBA PODRŽATI ZA PRAVEDNU TRANZICIJU

<i>Relevantne odredbe u zakonodavstvu</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 2. – Specifični cilj članak 8. – Područje primjene potpore članak 9. – Izuzeća iz područja primjene potpore članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju Prilog II. – Predložak za teritorijalne planove za pravednu tranziciju (odjeljak 2.) uvodne izjave 5., 6., 12., 13., 14. i 16.

²⁹ Kao što su znanja koja su prikupili savezi za sektorsku suradnju u području vještina, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1415&langId=en>, Cedefopov internetski alat za analizu slobodnih radnih mjesta za Europu (OVATE), <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies>, alat Skills Panorama, <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en> i nacionalne strategije za vještine razvijene uz tehničku pomoć OECD-a uz potporu EU-a, <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/>

Uredba o zajedničkim odredbama (2021/1060) ³⁰	članak 9. – Horizontalna načela članak 36. – Tehnička pomoć država članica članak 63. – Prihvatljivost
<i>Povezano zakonodavstvo</i>	
Direktiva o sustavu EU-a za trgovanje emisijama ³¹	

„djelovanjima koja se podupiru iz FPT-a trebalo bi se izravno doprinijeti smanjenju učinka tranzicije ublažavanjem negativnih posljedica na zapošljavanje te financiranjem diversifikacije i modernizacije lokalnog gospodarstva” (uvodna izjava 5. Uredbe o FPT-u)

Sve aktivnosti koje se podupiru iz FPT-a moraju biti povezane s njegovim specifičnim ciljem i doprinijeti provedbi teritorijalnih planova za pravednu tranziciju. Cilj je FPT-a ublažiti učinke tranzicije podupiranjem najpogođenijih područja. Pritom se njime promiče uravnotežena socioekonomska tranzicija na tim područjima kako bi se njihova gospodarstva učinilo otpornima na buduće promjene, a radnicima na tim područjima pružile dostojne mogućnosti i tražiteljima zaposlenja pružila potpora. Stoga ulaganja iz FPT-a trebaju prije svega biti usmjerena na diversifikaciju lokalnih gospodarstava i prekvalifikaciju ili stjecanje dodatnih vještina radnika i tražitelja zaposlenja. Mogu se podupirati i druge aktivnosti obuhvaćene tematskim područjem primjene Uredbe o FPT-u ako se u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju obrazloži njihov doprinos ublažavanju učinaka tranzicije.

Sve operacije koje se podupiru iz FPT-a moraju donositi koristi za područja utvrđena u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju u skladu s člankom 63. stavkom 3. Uredbe o zajedničkim odredbama (UZO).

1.1. Gospodarska diversifikacija i vještine

Kako bi se na područjima pogođenima tranzicijom postigla veća **gospodarska diversifikacija**, FPT može pružati potporu za poduzeća i gospodarske dionike kao što je potpora za produktivna ulaganja³² u MSP-ove (uključujući mikropoduzeća i novoosnovana poduzeća). To može uključivati i ulaganja u osnivanje novih poduzeća, među ostalim putem poduzetničkih inkubatora i usluga savjetovanja. Važno je posvetiti pozornost sektorima sa snažnim potencijalom za otvaranje novih radnih mjesta kako bi se umanjile negativne posljedice na zapošljavanje³³, posebno u sektorima s potencijalom rasta, kao što je lanac vrijednosti sirovina³⁴.

³⁰ Uredba (EU) 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike.

³¹ Direktiva 2003/87/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 13. listopada 2003. o uspostavi sustava trgovanja emisijama stakleničkih plinova unutar Unije i o izmjeni Direktive Vijeća 96/61/EZ.

³² Produktivno ulaganje treba tumačiti kao ulaganje u fiksni kapital ili nematerijalnu imovinu poduzeća za proizvodnju robe i usluga, čime se doprinosi bruto investicijama i zapošljavanju.

³³ To može uključivati energetske učinkovitost i energiju iz obnovljivih izvora s dokazanim potencijalom za otvaranje novih radnih mjesta. U skladu s izvješćem Zajedničkog istraživačkog centra u rudarskim

Kako bi se ublažile negativne posljedice na **zapošljavanje**, FPT može podupirati stjecanje dodatnih vještina i prekvalifikaciju (uključujući osposobljavanje) radnika i tražitelja zaposlenja u sektorima s potencijalom za zapošljavanje na lokalnoj razini (postojećima ili onima koji će tek biti razvijeni). Može podupirati i pomoć u traženju posla (usmjeravanje i savjetovanje, ocjenjivanje i vrednovanje prethodnog učenja) za tražitelje zaposlenja, kao i njihovo aktivno uključivanje na tržište rada. Na pomoć za tražitelje zaposlenja imaju pravo i otpušteni radnici koji su izgubili posao u sektorima na područjima utvrđenima u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju, čak i ako nemaju boravište na tom području. Iz FPT-a se ne mogu financirati programi prijevremenog umirovljenja ni programi naknada za otpuštene radnike.

Gospodarska diversifikacija i stjecanje dodatnih vještina ili prekvalifikacija povezani su s ciljevima i potporom u okviru strategija pametne specijalizacije. U tom smislu treba osigurati usklađenost s relevantnim, ažuriranim strategijama pametne specijalizacije (kako je propisano člankom 11. stavkom 4. Uredbe o FPT-u) jer potpora novim gospodarskim aktivnostima treba biti usmjerena, kad je to relevantno, na područja koja su u njima utvrđena kao obećavajuća. Drugim riječima, FPT treba podupirati razvojni put u skladu s endogenim potencijalom i mogućnostima područja.

„Sve aktivnosti koje se podupiru trebale bi se provoditi uz potpuno poštovanje klimatskih, okolišnih i socijalnih obveza te prioriteta Unije [...] Ulaganja trebaju biti dugoročno održiva, uzimajući u obzir sve ciljeve europskog zelenog plana” (uvodna izjava 12. Uredbe o FPT-u)

Potpore iz FPT-a za gospodarsku diversifikaciju može biti usmjerena samo na aktivnosti koje odgovaraju ciljevima europskog zelenog plana, u skladu sa zahtjevima utvrđenima u UZO-u³⁵. Uz ulaganja koja su Uredbom izuzeta (vidjeti odjeljak 5.4.) u okviru europskog zelenog plana nastoji se izbjeći i podupiranje gospodarskih aktivnosti koje bi bile štetne za ciljeve zaštite okoliša (uključujući ublažavanje klimatskih promjena), kao što je upotreba neodržive biomase. Stoga je pri razmatranju potpore iz FPT-a za druge gospodarske aktivnosti takve aktivnosti potrebno pažljivo procijeniti kako bi se utvrdilo postižu li se njima ciljevi utvrđeni u Uredbi o FPT-u, poštuje li se u okviru njih načelo nenanošenja bitne štete te izbjegava li se njima ovisnost o neodrživim praksama koje nisu kompatibilne s klimatskom neutralnošću.

1.2. Druge prihvatljive aktivnosti

Iako bi FPT prije svega trebao podupirati gospodarsku diversifikaciju i mjere za ublažavanje negativnih učinaka na zapošljavanje, prihvatljive su i **druge aktivnosti**. To uključuje istraživanje i inovacije, ulaganja u energetske učinkovitost i energiju iz obnovljivih izvora,

regijama postoji znatan potencijal za uvođenje tehnologija čiste energije, energetske učinkovitost i otvaranje novih radnih mjesta. Radna mjesta koja će do 2030. vjerojatno biti otvorena kao posljedica učinaka dekarbonizacije na regionalnoj razini u tim regijama mogla bi zamijeniti najmanje 90 % trenutačnih radnih mjesta povezanih s ugljenom, odnosno čak sva radna mjesta do 2050. (Kapetaki, Z., Ruiz, P. i dr. (2020.). *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth. Deployment potential and impacts* (Tehnologije čiste energije u rudarskim regijama: mogućnosti za otvaranje radnih mjesta i rast; potencijal za uvođenje i učinci). Zajednički istraživački centar).

³⁴ COM(2020) 474 final.

³⁵ Članak 9. stavak 1. UZO-a.

pametnu i održivu lokalnu mobilnost, digitalizaciju, obnovu tla³⁶, kružno gospodarstvo i socijalnu infrastrukturu za potrebe objekata za skrb o djeci i starijim osobama te centara za osposobljavanje, uključujući lokalne socijalne usluge, kako je navedeno u članku 8. stavku 2. Uredbe o FPT-u. Te aktivnosti mogu se smatrati prioritetima za potporu iz FPT-a na danom području: 1. ako su izravno povezane sa specifičnim ciljem FPT-a (kako je utvrđeno člankom 8. stavkom 1. Uredbe o FPT-u; vidjeti prethodno) i 2. ako jasno doprinose provedbi teritorijalnog plana za pravednu tranziciju. To znači da treba obrazložiti doprinos ulaganja u ta područja ublažavanju učinaka tranzicije i njihovu povezanost s izazovima tranzicije koji su utvrđeni u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju.

Ako se ne može obrazložiti da ulaganja pomažu u ublažavanju učinaka tranzicije i da su povezana s izazovima tranzicije utvrđenima u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju (na primjer ako ulaganja nisu usmjerena na gospodarsku diversifikaciju ili druge izazove koji proizlaze iz tranzicije, nego na izravno pružanje doprinosa inovacijama, energetskom sektoru, mobilnosti, digitalizaciji, okolišu, obrazovanju i osposobljavanju ili ciljevima politike socijalne uključenosti), treba razmotriti druge izvore financiranja osim FPT-a (vidjeti odjeljak 8.).

Naposljetku, sredstvima iz FPT-a može se podupirati i **tehnička pomoć**. To uključuje mjere koje su potrebne za učinkovito upravljanje FPT-om i njegovu učinkovitu upotrebu, uključujući jačanje kapaciteta partnera te financiranje aktivnosti kao što su priprema, osposobljavanje, upravljanje, praćenje, ocjenjivanje, omogućivanje vidljivosti i komunikacija.

1.3. Ulaganja u velika poduzeća i aktivnosti obuhvaćene sustavom trgovanja emisijama

Kako bi se riješili valjano obrazloženi problemi tranzicije na danom području, FPT može u određenim uvjetima pružati potporu za velika poduzeća i, u industrijskim postrojenjima, za ulaganja u smanjenje emisija stakleničkih plinova iz aktivnosti navedenih u Prilogu I. Direktivi o sustavu EU-a za trgovanje emisijama³⁷, koja nije moguća u skladu s odredbama EFRR-a i Kohezijskog fonda. Ako se planira takva potpora, u teritorijalne planove za pravednu tranziciju treba uključiti popis operacija, koji u slučaju velikih poduzeća treba biti samo okviran³⁸.

Velika poduzeća (poduzeća koja nisu MSP-ovi) mogu primati potporu iz FPT-a za produktivna ulaganja u vrlo ograničenim slučajevima, u područjima koja su određena kao potpomognuta područja u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkama (a) i (c) UFEU-a. U skladu s člankom 8. stavkom 2. drugim podstavkom i člankom 11. stavkom 2. točkom (h)

³⁶ Kad je riječ o aktivnostima navedenima u članku 8. stavku 2. točki (i), države članice trebaju provesti provjeru kojom bi se utvrdilo da nije moguće uključiti aktivnosti koje se u cijelosti ili djelomično provode na trošak onečišćivača u skladu s postojećim zakonskim obvezama koje se primjenjuju na onečišćivača, na primjer u skladu s uvjetima za izdavanje ekološke dozvole ili u skladu s obvezama operatera utvrđenima u Direktivi o odgovornosti za okoliš (2004/35/EZ).

³⁷ Direktiva 2003/87/EZ.

³⁸ Međutim, u slučaju potpore velikim poduzećima za produktivna ulaganja u potpomognuta područja „c”, operacije moraju biti izričito navedene u popisu teritorijalnog plana za pravednu tranziciju, u skladu sa smjernicama o regionalnoj potpori, kako bi se potpora za njih mogla iskoristiti.

Uredbe o FPT-u u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba dokazati da takva ulaganja kumulativno ispunjavaju sljedeća četiri uvjeta:

1. nužna su za provedbu teritorijalnog plana za pravednu tranziciju
2. doprinose tranziciji prema klimatski neutralnom gospodarstvu do 2050. i povezanim okolišnim ciljevima
3. njihova potpora nužna je za otvaranje novih radnih mjesta na utvrđenom području
4. ne dovode do premještanja kako se zahtijeva u skladu s člankom 66. UZO-a.

Javna potpora velikim poduzećima za produktivna ulaganja dopuštena je, pod uvjetom da ispunjava uvjete utvrđene u Smjernicama za regionalne potpore koje su važeće od 2022.³⁹

U područjima „a” dopuštena je javna potpora velikim poduzećima za početna ulaganja.

U područjima „c” potpora velikim poduzećima za produktivna ulaganja u načelu je ograničena samo na početna ulaganja koja stvaraju novu gospodarsku aktivnost. Međutim, ako je ulaganje usmjereno na diversifikaciju proizvodnje poslovnog objekta, odnosno na proširenje na proizvode koji se prethodno nisu proizvodili u poslovnom objektu, ili na temeljnu promjenu u cjelokupnom procesu proizvodnje proizvoda (ili više njih) na koji se odnosi ulaganje u poslovni objekt, potpora velikim poduzećima dopuštena je i u područjima „c”, pod uvjetom da su kumulativno ispunjena sljedeća tri uvjeta:

1. regionalna potpora odnosi se na početno ulaganje u područje utvrđeno za sufinanciranu potporu iz FPT-a u području „c” čiji je BDP po stanovniku niži od 100 % prosjeka EU-27
2. ulaganje i korisnik utvrđeni su u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju države članice koji je odobrila Komisija i
3. državna potpora za ulaganje u najvećoj je dopuštenoj mjeri pokrivena iz FPT-a.

U teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba obrazložiti nužnost takve potpore predočenjem analize manjka sredstava koja pokazuje da bi bez tog ulaganja očekivani broj izgubljenih radnih mjesta bio veći od očekivanog broja novih radnih mjesta. Analiza manjka sredstava treba uključivati procijenjenu razliku između očekivanih gubitaka radnih mjesta i potencijalnog otvaranja novih radnih mjesta s pomoću potpore iz FPT-a (npr. ulaganja u gospodarsku diversifikaciju za MSP-ove). Procjena potencijala za otvaranje novih radnih mjesta može se temeljiti na povijesnim dokazima o otvaranju novih radnih mjesta u MSP-ovima na tom području, analizi trenutačne zaposlenosti u MSP-ovima u regiji, istraživanjima o perspektivama zapošljavanja ili drugim metodologijama.

U industrijskim postrojenjima FPT može podupirati **ulaganja usmjerena na smanjenje emisija stakleničkih plinova iz aktivnosti navedenih u Direktivi o sustavu trgovanja emisijama** pod određenim uvjetima. U skladu s člankom 8. stavkom 2. trećim podstavkom i člankom 11. stavkom 2. točkom (i) Uredbe o FPT-u u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba dokazati da takva ulaganja kumulativno ispunjavaju sljedeća tri uvjeta:

³⁹ Svaka potpora iz FPT-a odobrena prije 31. prosinca 2021. mora biti u skladu s primjenjivim Smjernicama za regionalne potpore.

1. doprinose tranziciji prema klimatski neutralnom gospodarstvu
2. dovode do znatnog smanjenja emisija stakleničkih plinova koje je znatno niže od relevantnih referentnih vrijednosti utvrđenih za besplatnu raspodjelu u skladu s Direktivom o sustavu trgovanja emisijama i
3. potrebna su radi zaštite znatnog broja radnih mjesta na danom teritoriju.

Ulaganja u smanjenje emisija stakleničkih plinova iz aktivnosti obuhvaćenih sustavom trgovanja emisijama nisu ograničena na područja određena kao potpomognuta područja u skladu s člankom 107. stavkom 3. točkama (a) i (c) UFEU-a.

Ulaganja u takve aktivnosti u tu svrhu trebaju biti usklađena s dugoročnim ciljem EU-a da postane klimatski neutralan do 2050. S obzirom na duge investicijske cikluse u industriji, ulaganja trebaju biti otporna na buduće promjene i ne smiju dovesti do ovisnosti o aktivnostima s visokim emisijama ugljika ili neiskoristive imovine. Konkretno, to znači da bi ulaganja u aktivnosti obuhvaćene sustavom trgovanja emisijama koje se podupiru iz FPT-a trebala dovesti do dubokih promjena koje bi omogućile klimatski neutralne operacije. Suprotno tomu, FPT ne može podupirati ulaganja koja bi dovela samo do postupnih poboljšanja u smanjenju emisija stakleničkih plinova, a ne do dubokih promjena koje bi omogućile klimatski neutralne operacije, niti može podupirati ulaganja koja su već pokrenuta u okviru sustava trgovanja emisijama (npr. optimizacija procesa, poboljšana energetska učinkovitost ili uporaba topline).

Ako ulaganje dovodi do znatnog smanjenja emisija stakleničkih plinova koje je bitno niže od relevantnih referentnih vrijednosti sustava trgovanja emisijama utvrđenih za besplatne raspodjele u skladu s Direktivom o sustavu trgovanja emisijama⁴⁰, emisije stakleničkih plinova ujedno ne smiju biti veće od prosječnih emisija 10 % najboljih postrojenja u okviru sustava trgovanja emisijama. U industrijskim procesima, hvatanje i skladištenje ugljika, elektrifikacija procesa i upotreba vodika primjeri su ulaganja koja se mogu uzeti u obzir. U energetske sektoru potpora iz FPT-a za aktivnosti obuhvaćene sustavom trgovanja emisijama ograničena je izuzimanjem potpore za aktivnosti povezane s fosilnim gorivima (vidjeti članak 9. točku (d) i odjeljak 5.4.) i činjenicom da ne postoje relevantne referentne vrijednosti za taj sektor.

U teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba pokazati kako bi ulaganja dovela do znatnog smanjenja emisija stakleničkih plinova koje bi bilo bitno niže od relevantnih referentnih vrijednosti usporedbom trenutnog intenziteta emisija (emisije po jedinici proizvedenog proizvoda) s očekivanim poboljšanjem i konačnog intenziteta emisija s primjenjivim referentnim vrijednostima. U njemu treba pokazati i kako bi se predmetno postrojenje preusmjerilo na klimatski neutralne operacije. Te operacije trebaju biti u skladu s pravilima EU-a o državnim potporama.

Naposljetku, u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju treba dokazati da je ulaganje u aktivnost obuhvaćenu sustavom trgovanja emisijama potrebno radi zaštite znatnog broja radnih mjesta. Broj zaštićenih radnih mjesta treba procjenjivati za svaki pojedinačni slučaj,

⁴⁰ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/allowances/industrial_en

uzimajući u obzir intenzitet rada u proizvodnji u predmetnim gospodarskim subjektima, posebna tehnološka obilježja sektora i uvjete na tržištu rada na predmetnim područjima.

1.4. Izuzeta ulaganja

S obzirom na to da Uredba o FPT-u sadržava iscrpan popis prihvatljivih ulaganja u aktivnosti koje ispunjavaju specifični cilj FPT-a, ulaganja u aktivnosti koje nisu obuhvaćene tim popisom ne mogu biti podržana.

Osim toga, u skladu s člankom 9. Uredbe o FPT-u iz područja primjene potpore izričito su izuzeta sljedeća ulaganja:

- ulaganja u razgradnju ili izgradnju nuklearnih elektrana
- ulaganja u proizvodnju, preradu i stavljanje na tržište duhana i duhanskih proizvoda
- ulaganja u poduzetnika u teškoćama, kako je definiran u članku 2. točki 18. Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014⁴¹, osim ako je odobreno na temelju privremenih pravila o državnim potporama utvrđenih za ublažavanje iznimnih okolnosti ili na temelju *de minimis* potpora za potporu ulaganjima kojima se smanjuju troškovi energije u kontekstu postupka energetske tranzicije
- ulaganja povezana s proizvodnjom, preradom, prijevozom, distribucijom, skladištenjem ili izgaranjem fosilnih goriva.

Izuzimanjem fosilnih goriva ograničena su potencijalna ulaganja u proizvodnju vodika na temelju fosilnih goriva. Proizvodnja vodika iz obnovljivih izvora obuhvaćena je područjem primjene FPT-a i može se podupirati⁴². Proizvodnja bilo koje druge vrste vodika obuhvaćena je odredbama o izuzimanju fosilnih goriva i ne može se podupirati. Nadalje, izuzeta su ulaganja u tehnologije „čistog” ugljena, proizvodnju koksa ili druge procese koji uključuju ugljen. Ulaganja u hvatanje i upotrebu metana oslobođenog iz aktivnih rudnika ugljena nisu prihvatljiva jer je metan fosilnog podrijetla⁴³. Slično tomu, ulaganja u nusproizvode fosilnih goriva ili u neenergetsku upotrebu fosilnih goriva (npr. nusproizvodi naftnog škrljevca ili pepela naftnog škrljevca) nisu prihvatljiva ako su tehnički neodvojiva od kontinuirane proizvodnje samog fosilnog goriva.

Izuzimanje fosilnih goriva ograničava i potencijalnu potporu za aktivnosti obuhvaćene sustavom trgovanja emisijama. Na primjer, potpora iz FPT-a za zamjenu kotlova u industrijskim postrojenjima učinkovitijim kotlovima, optimizaciju visoke peći i ugradnju sustava povrata topline kad toplina dolazi od izgaranja fosilnih goriva možda neće biti

⁴¹ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. lipnja 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija potpora spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članaka 107. i 108. Ugovora (SL L 187, 26.6.2014., str. 1.).

⁴² Vodik iz obnovljivih izvora (koji se naziva i zeleni vodik ili čisti vodik) je vodik koji se proizvodi elektrolizom vode (u elektrolizatoru uz upotrebu električne energije) i električnom energijom koja potječe iz obnovljivih izvora. Vodik iz obnovljivih izvora može se proizvoditi i reformiranjem bioplina (umjesto prirodnog plina) ili biokemijskom pretvorbom biomase ako to ispunjava zahtjeve o održivosti („Strategija za vodik za klimatski neutralnu Europu” – COM(2020) 301 final).

⁴³ Međutim, to ne bi trebalo vrijediti za ulaganja kojima se nastoji izbjeći ili smanjiti emisije metana iz zatvorenih rudnika ugljena te nalazišta nafte i plina (ili takvih rudnika ili nalazišta u postupku zatvaranja) u kontekstu mjera sanacije ako postoji jasan rizik ili ako ne postoji alternativa za izbjegavanje istjecanja metana.

moćna. Nadalje, potpora za proizvodnju energije ili topline izuzeta je ako uključuje daljnju upotrebu fosilnih goriva. Osim toga, zbog izuzimanja prerade fosilnih goriva nisu prihvatljiva ulaganja u smanjenje emisija stakleničkih plinova u rafinerijama na bazi fosilnih goriva⁴⁴. Jedina iznimka bila bi potpuna preobrazba rafinerije u biorafineriju (tj. postrojenje za preradu ostatnih ulja, održivih biljnih ulja / energetske usjeva itd.). Iako je prerada fosilnih goriva izuzeta, primjena tehnologija za smanjenje emisija kao što je hvatanje i skladištenje ugljika u industrijskim postrojenjima, koje su obuhvaćene Direktivom o sustavu trgovanja emisijama (uključujući proizvodnju niskougljičnog vodika za industrijsku upotrebu), mogla bi biti prihvatljiva pod uvjetom da su emisije znatno niže od relevantnih referentnih vrijednosti.

„sanacija i modernizacija mreža centraliziranog grijanja s ciljem poboljšanja energetske učinkovitosti sustava centraliziranog grijanja i ulaganja u proizvodnju toplinske energije pod uvjetom da se instalacije proizvodnje toplinske energije opskrbljuju isključivo iz obnovljivih izvora energije” (članak 8. stavak 2. točka (g) Uredbe o FPT-u)

Potpota iz FPT-a za ulaganja u sustave **centraliziranog grijanja** isto je ograničena. U skladu s člankom 8. stavkom 2. točkom (g) Uredbe o FPT-u ulaganja u proizvodnju toplinske energije moguća su samo ako se isključivo temelje na energiji iz obnovljivih izvora i ako su u skladu sa zahtjevima Direktive o obnovljivoj energiji. U tom smislu za ulaganja u proizvodnju toplinske energije na temelju fosilnih goriva ili proizvodnju energije iz otpada koja je povezana s centraliziranim grijanjem nije moguća potpora iz FPT-a. Ulaganja u obnovu i nadogradnju mreža centraliziranog grijanja (na primjer, ulaganja koja zahtijevaju radove na cijevima bez promjene izvora topline) moguća su ako bi dovela do poboljšanja energetske učinkovitosti sustava centraliziranog grijanja. Prioritet treba dati ulaganjima sa sveobuhvatnim pristupom kojima se sustavi centraliziranog grijanja preobražavaju u učinkovite sustave centraliziranog grijanja u skladu s Direktivom o energetske učinkovitosti⁴⁵. Kao i u slučaju svih potpora iz FPT-a za poduzeća, ulaganja u sustave centraliziranog grijanja i hlađenja u skladu su s pravilima EU-a o državnim potporama.

⁴⁴ To uključuje i svaku primjenu hvatanja i skladištenja ugljika ili pirolize pri proizvodnji vodika za upotrebu u rafinerijama na bazi fosilnih goriva.

⁴⁵ „učinkovito centralizirano grijanje i hlađenje” znači sustav centraliziranog grijanja ili hlađenja koji upotrebljava najmanje 50 % obnovljive energije, 50 % otpadne topline, 75 % topline dobivene kogeneracijom ili 50 % kombinacije takve energije i topline”; članak 2. stavak 41. Direktive o energetske učinkovitosti.

6. PROGRAMIRANJE

<i>Relevantne odredbe u zakonodavstvu</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 10. – Programiranje sredstava FPT-a članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju uvodna izjava 17.
Uredba o zajedničkim odredbama (2021/1060)	članak 8. – Partnerstvo i višerazinsko upravljanje članak 22. – Sadržaj programâ članak 27. – Prijenos sredstava iz EFRR-a i fonda ESF+ u FPT

FPT je kao i drugi fondovi u okviru kohezijske politike obuhvaćen podijeljenim upravljanjem. Komisija i svaka država članica moraju zaključiti sporazum o partnerstvu i donijeti jedan ili više programa. Države članice mogu pripremiti samostalan program za FPT ili mogu programirati sredstva iz FPT-a u okviru jednog ili više namjenskih prioriteta u sklopu programa koji se podupiru iz EFRR-a, Kohezijskog fonda ili fonda ESF+. Jedan prioritet treba odgovarati jednom specifičnom cilju u okviru FPT-a.

Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju podnositi će se u okviru programa ili kao zahtjev za njihovu izmjenu. Teritorijalni plan za pravednu tranziciju naknadno će biti ocijenjen u okviru standardnog postupka ocjenjivanja programa. Države članice podnijet će teritorijalni plan za pravednu tranziciju na donošenje zajedno s programima, pod uvjetom da je završen i potpun. To znači da se sredstva iz FPT-a mogu uključiti u okviru izmjene programa kako bi se omogućilo više vremena za izradu teritorijalnog plana za pravednu tranziciju i izbjeglo odgađanje redovnog postupka donošenja.

Jedan teritorijalni plan za pravednu tranziciju može obuhvaćati jedno ili više prihvatljivih područja. Države članice trebaju utvrditi strukturu svojeg teritorijalnog plana za pravednu tranziciju, uključujući njegov odnos s programima koji se podupiru iz FPT-a. Idealno bi bilo da jedan teritorijalni plan za pravednu tranziciju odgovara jednom programu. Ako država članica prima potporu iz FPT-a u okviru nekoliko programa, svaki od tih programa treba uključivati teritorijalni plan za pravednu tranziciju koji odgovara području ili područjima obuhvaćenima FPT-om koja pripadaju danom programskom području. Ako država članica želi uspostaviti samostalan program za sva područja koja su prihvatljiva za FPT, ta područja može zajedno uključiti u jedan teritorijalni plan za pravednu tranziciju kako bi prikazala njihove posebnosti u istom nacionalnom kontekstu. Države članice mogu podnijeti i jedan program s nekoliko teritorijalnih planova za pravednu tranziciju ili jedan teritorijalni plan za pravednu tranziciju može odgovarati većem broju programa⁴⁶.

⁴⁶ Ako jedan teritorijalni plan za pravednu tranziciju odgovara većem broju programa, potrebno je uzeti u obzir dvije posljedice. Prvo, povezivanje teritorijalnog plana za pravednu tranziciju s nekoliko programa moglo bi dovesti do teškoća zbog uzastopnih izmjena različitih programa ako je plan podložen promjenama. Drugo, takva situacija može izazvati probleme u smislu odgovornosti ako tijelo koje upravlja programom nije i tijelo odgovorno za razvoj, praćenje i ocjenjivanje teritorijalnih planova za pravednu tranziciju.

Pri procjeni teritorijalnog plana za pravednu tranziciju (ili više njih) Komisija će posebnu pozornost posvetiti sljedećim situacijama:

- Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju kojima su obuhvaćena ulaganja iz FPT-a u nekoliko programa: ti teritorijalni planovi za pravednu tranziciju ocjenjivat će se samo jedanput, u okviru prvog programa poslanog Komisiji, osim ako je država članica izmijenila svoj teritorijalni plan za pravednu tranziciju. Komisija će svejedno provjeriti jesu li elementi bilo kojeg drugog programa specifični za FPT u skladu s teritorijalnim planom za pravednu tranziciju.
- Dosljedno ocjenjivanje odjeljka 1.1. teritorijalnog plana za pravednu tranziciju o tranziciji prema klimatski neutralnom gospodarstvu: kad je to relevantno, ovaj dio o nacionalnom postupku tranzicije treba biti isti u svakom teritorijalnom planu za pravednu tranziciju koji je podnijela ista država članica.

Države članice mogu istodobno i na integriran način rješavati različite razvojne probleme i potrebe povezane s gospodarskim, socijalnim i okolišnim dimenzijama postupka preobrazbe na danom području, kako je objašnjeno u povezanom teritorijalnom planu za pravednu tranziciju. Kako bi zadržale taj teritorijalni i integrirani pristup, države članice trebaju izbjegavati podjelu prioriteta FPT-a između ulaganja vrste EFRR i vrste ESF+ ili podjelu sredstava iz FPT-a između programa u okviru EFRR-a i programa u okviru fonda ESF+.

Prioritet FPT-a obuhvaćat će sredstva iz FPT-a te sredstva iz EFRR-a i fonda ESF+ koja se dobrovoljno prenose u skladu s člankom 27. UZO-a i člankom 10. stavkom 2. Uredbe o FPT-u. Treba poštovati sljedeća tri ograničenja prijenosa:

- na razini države članice (članak 27. UZO-a):
 - ukupna sredstva prenesena iz EFRR-a i fonda ESF+ u FPT ne premašuju trostruki iznos dodjele FPT-u iz višegodišnjeg financijskog okvira
 - sredstva prenesena iz EFRR-a ili fonda ESF+ ne premašuju 15 % odgovarajućih dodijeljenih sredstava iz EFRR-a odnosno fonda ESF+ dotičnoj državi članici
- na razini programa (članak 10. stavak 2. Uredbe o FPT-u): na razini prioriteta FPT-a ukupna sredstva prenesena iz EFRR-a i fonda ESF+ u FPT ne premašuju trostruki iznos potpore iz FPT-a tom prioritetu (samo sredstva iz višegodišnjeg financijskog okvira).

7. PARTNERSTVO

<i>Relevantne odredbe u zakonodavstvu</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju Prilog II. – Predložak za teritorijalne planove za pravednu tranziciju uvodne izjave 15. i 18.
Uredba o zajedničkim odredbama (2021/1060)	članak 8. – Partnerstvo i višerazinsko upravljanje
<i>Povezano zakonodavstvo</i>	
Direktiva o strateškoj procjeni utjecaja na okoliš ⁴⁷	

Uključenost i predanost javnosti i svih dionika od ključne su važnosti za uspjeh FPT-a i svih inicijativa u okviru europskog zelenog plana. Komisija je u prosincu 2020. pokrenula europski klimatski pakt kako bi okupila ljude, zajednice i organizacije radi ubrzanja klimatskih mjera i izgradnje zelenije Europe⁴⁸. Klimatski pakt pruža prostor u okviru kojeg se različiti dionici i civilno društvo mogu povezati te zajednički razvijati i provoditi klimatska rješenja koja će učiniti konkretnim obvezama zaštite klime. Isto tako, Konferencija o budućnosti Europe⁴⁹, pokrenuta u travnju 2021., donijet će konkretne preporuke o europskim izazovima i prioritetima, posebno u okviru novoosnovanih panela građana na kojima će građani s cijelog kontinenta uživo raspravljati. Jedan je od prioriteta osiguravanje pravedne i uključive tranzicije.

Načelo partnerstva, koje je ključno načelo kohezijske politike, od najveće je važnosti za FPT. U Uredbi o zajedničkim odredbama (UZO) propisano je da države članice organiziraju sveobuhvatno partnerstvo, uključujući barem regionalna i lokalna tijela, gospodarske i socijalne partnere, civilno društvo (kao što su partneri u području okoliša, nevladine organizacije) te istraživačke institucije i sveučilišta⁵⁰. Ti bi partneri trebali biti uključeni i u pripremu, provedbu i ocjenjivanje programa FPT-a i teritorijalnih planova za pravednu tranziciju. To partnerstvo treba razvijati u skladu s kodeksom ponašanja koji je uspostavila Komisija⁵¹. Osim toga, u okviru strateških procjena okoliša za programe koji uključuju FPT provodit će se postupak javnog savjetovanja.

„Države članice, zajedno s relevantnim lokalnim i regionalnim tijelima dotičnih područja, pripremaju jedan ili više teritorijalnih planova za pravednu tranziciju” (članak 11. stavak 1. Uredbe o FPT-u)

Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju mogu odražavati i obuhvatiti stvarno stanje te imati utjecaja na pravednu tranziciju samo ako su uključeni svi relevantni nacionalni,

⁴⁷ Direktiva 2001/42/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 27. lipnja 2001. o procjeni učinaka određenih planova i programa na okoliš.

⁴⁸ https://europa.eu/climate-pact/index_en

⁴⁹ <https://futureu.europa.eu/?locale=hr>

⁵⁰ Članak 8. UZO-a.

⁵¹ Delegirana uredba (EU) br. 240/2014.

regionalni i lokalni dionici i ako oni preuzmu odgovornost za tranziciju na svojem području. Lokalni dionici, uključujući gospodarske i socijalne partnere (kao što su sindikati, uključujući one koji predstavljaju rudare koji rade u rudnicima ugljena) i tijela koja predstavljaju civilno društvo (uključujući organizacije mladih, nevladine udruge za zaštitu okoliša itd.) trebaju biti u potpunosti uključeni u raspravu o budućnosti svojih područja. Kako bi na odgovarajući način i aktivno pomogli u fazama provedbe, praćenja i ocjenjivanja, takve dionike treba uključiti kao članove odbora za praćenje u okviru odgovarajućih programa. Osim toga, oni bi trebali imati vlastite lokalne mehanizme za praćenje provedbe teritorijalnih planova za pravednu tranziciju.

Kako bi se odgovorilo na specifičnu situaciju i ulogu žena u tranziciji prema klimatski neutralnom gospodarstvu, treba promicati **rodnu ravnopravnost**. Sudjelovanje žena na tržištu rada i žensko poduzetništvo te jednake plaće imaju važnu ulogu u osiguravanju jednakih mogućnosti. U provedbi FPT-a posebnu pozornost trebalo bi posvetiti ranjivim skupinama koje su nerazmjerno pogođene negativnim učincima tranzicije, kao što su radnici s invaliditetom.

Za mlade je ključno da budu aktivno uključeni u upravljanje FPT-om. Gospodarstvo otporno na buduće promjene ne može se graditi bez uključivanja onih koji će živjeti u budućnosti i oblikovati je. Svrha je FPT-a stvoriti novu gospodarsku i socijalnu budućnost za ta područja i mladi u tome moraju imati aktivnu ulogu⁵².

Kad je riječ o posebnoj ulozi dionika u programiranju i provedbi FPT-a, uzima se u obzir sljedeće:

- nadležnosti različitih razina vlasti za provedbu određenih vrsta aktivnosti definiranih u članku 8. stavku 2. Uredbe o FPT-u
- mogućnost aktivnog uključivanja lokalnih i regionalnih dionika u programiranje i provedbu FPT-a
- potreba za komplementarnošću mjera u pogođenim područjima
- administrativni kapacitet različitih tijela za provedbu i programiranje FPT-a.

Nadalje, treba obratiti pozornost na pravne zahtjeve koji se odnose na makroregionalnu, međuregionalnu, prekograničnu i transnacionalnu suradnju u skladu s člankom 22. stavkom 3. točkom (a) podtočkom i. i člankom 22. stavkom 3. točkom (d) podtočkom vi. UZO-a jer će različite vrste suradnje između pogođenih područja omogućiti zajedničko rješavanje nekih problema povezanih s tranzicijom i zajedničko ostvarivanje koristi od povezanih mogućnosti.

⁵² Priručnik za mlade za pravednu tranziciju pruža podršku u smislu načina uključivanja mladih u provedbu FPT-a; vidjeti https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund. Nadalje, takvo uključivanje moglo bi se temeljiti na postojećim strukturama za angažiranje mladih, kao što su mreže mladih u okviru programa Interreg i makroregionalnih strategija, inicijativa mladih volontera Interrega i mladi koji su se obvezali slijediti Manifest mladih za mlade radi oblikovanja europske politike o suradnji i njegove preporuke o uključivanju mladih. Pojediniosti su dostupne na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/youth_manifesto_interreg_hr.pdf.

„Komisija [bi] trebala uspostaviti platformu za pravednu tranziciju koja bi se nadovezala na postojeću platformu za rudarske regije u tranziciji kako bi se omogućile bilateralne i multilateralne razmjene iskustava o naučenim lekcijama i najboljih praksi u svim pogodnim sektorima” (uvodna izjava 18. Uredbe o FPT-u)

Platforma za pravednu tranziciju uspostavljena je kako bi se svim dionicima pružila podrška u pristupu dostupnoj potpori. Redovito se organiziraju događaji radi razmjene znanja i primjera dobrih praksi, podupiranja izgradnje kapaciteta te bilateralne i multilateralne razmjene stajališta u svim pogodnim sektorima i pružanja savjeta o pravednoj tranziciji za tijela i dionike uključene u aktivnosti povezane s mehanizmom za pravednu tranziciju. U okviru platforme dostupni su namjenska internetska stranica te obrazac za kontakt⁵³.

Platformom za pravednu tranziciju nadograđuje se i proširuje inicijativa za rudarske regije u tranziciji, što će omogućiti daljnju provedbu namjenskih mjera za regije s intenzivnim iskorištavanjem ugljena, treseta i naftnog škriljevca u EU-u⁵⁴. Platforma za pravednu tranziciju pružat će i savjete putem brojnih radnih skupina posvećenih uključivanju dionika i određenim sektorima s visokim emisijama ugljika, posebno sektorima proizvodnje čelika i cementa te kemijskom sektoru.

Osim toga, Komisija u okviru te platforme planira izraditi bazu podataka o projektima i stručnjacima kako bi za države članice, regije i dionike uspostavila mrežu za razmjenu stajališta i primjera dobrih praksi te kako bi pomogla u stvaranju održivog portfelja projekata.

Platforma za pravednu tranziciju u načelu će pružati pomoć regijama utvrđenima u teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju. Druge regije mogu biti pozvane na sudjelovanje u radu platforme kako bi se olakšala razmjena mišljenja i učenja o politikama, uključujući regije koje sudjeluju u inicijativi za rudarske regije u tranziciji, ali koje ne dobivaju potporu iz FPT-a.

8. KOMPLEMENTARNOSTI

<i>Relevantne odredbe u zakonodavstvu</i>	
<i>Uredba</i>	<i>Članci, uvodne izjave ili prilozi</i>
Uredba o Fondu za pravednu tranziciju (2021/1056)	članak 11. – Teritorijalni planovi za pravednu tranziciju Prilog II. – Predložak za teritorijalne planove za pravednu tranziciju uvodne izjave 4. i 7.
Uredba o zajedničkim odredbama (2021/1060)	članak 11. – Sadržaj sporazuma o partnerstvu članak 22. – Sadržaj programâ
<i>Povezano zakonodavstvo</i>	
Uredba o programu InvestEU ⁵⁵	
Uredba o instrumentu za kreditiranje u javnom sektoru ⁵⁶	

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-platform_hr

⁵⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_en

⁵⁵ Uredba (EU) 2021/523 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. ožujka 2021. o uspostavi programa InvestEU i izmjeni Uredbe (EU) 2015/1017.

„Ako države članice namjeravaju iskoristiti mogućnost primanja potpore u okviru ostalih stupova mehanizma za pravednu tranziciju, u njihovim teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju navode se sektori i tematska područja za koja je predviđena potpora u okviru tih stupova.” (članak 11. stavak 5. Uredbe o FPT-u)

Osim FPT-a (1. stup), mehanizam za pravednu tranziciju obuhvaća i namjenski program u okviru programa InvestEU (2. stup) i instrument za kreditiranje u javnom sektoru (3. stup). Iz tih drugih dvaju stupova mobilizirat će se dodatna ulaganja u korist područja obuhvaćenih politikom pravedne tranzicije privlačenjem privatnih i podupiranjem javnih ulaganja. Pristup 2. i 3. stupu ovisi o teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju, u kojima treba naznačiti komplementarnosti između stupova te sektore i aktivnosti za koje je potrebna potpora u okviru tih stupova. Projekti koji se podupiru u okviru 2. i 3. stupa mogu se nalaziti izvan područja utvrđenih u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju pod uvjetom da donose koristi za prihvatljiva područja pružanjem pomoći u ispunjenju razvojnih potreba koje proizlaze iz tranzicije, kako je navedeno u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju^{57,58}. I 2. i 3. stup imaju svoju pravnu osnovu kojom je definirana prihvatljivost ulaganja.

U okviru 2. stupa mehanizma za pravednu tranziciju Komisija će u sklopu programa InvestEU uspostaviti **namjenski program za pravednu tranziciju**. Program InvestEU proračunsko je jamstvo dano partnerima u provedbi. Grupa EIB-a imat će koristi od većeg dijela jamstva EU-a, ali i druge međunarodne financijske institucije i nacionalne promotivne banke mogu imati koristi od raspoloživih sredstava. Program za pravednu tranziciju treba podupirati gospodarski održiva ulaganja privatnog i javnog sektora koja su usklađena s ciljevima pravedne tranzicije i mogu se provesti u okviru bilo kojeg financijskog proizvoda u okviru četiriju sastavnica politike programa InvestEU⁵⁹ kako bi se potaknuo gospodarski rast i u konačnici povećala gospodarska privlačnost područja s odobrenim teritorijalnim planom za pravednu tranziciju. Na primjer, projekti u području prometne i energetske infrastrukture kojima se poboljšava povezanost regija obuhvaćenih pravednom tranzicijom mogli bi se financirati iz 2. stupa čak i ako se provode u drugim regijama, pod uvjetom da predmetnim regijama donose koristi i da su obrazloženi u teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju.

Instrumentom za kreditiranje u javnom sektoru podupirat će se samo javna ulaganja, kombiniranjem bespovratnih sredstava koja daje Komisija (1,5 milijardi EUR) i zajmova EIB-a (10 milijardi EUR). Očekuje se da će se iz instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru

⁵⁶ Uredba (EU) 2021/1229 Europskog parlamenta i Vijeća o instrumentu za kreditiranje u javnom sektoru u okviru mehanizma za pravednu tranziciju.

⁵⁷ „Projekti na područjima utvrđenima u teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju ili projekti koji su korisni za tranziciju tih područja, čak i ako se ne nalaze na samim tim područjima, mogu imati koristi od programa za pravednu tranziciju, ali samo kada je financiranje izvan područja na kojima se provodi pravedna tranzicija ključno za tranziciju na tim područjima.” (uvodna izjava 30. Uredbe o programu InvestEU).

⁵⁸ „[projekti] donose koristi za područja utvrđena u teritorijalnom planu za pravednu tranziciju, čak i ako se projekti ne nalaze na tim područjima” (članak 9. stavak 1. točka (a) Uredbe o instrumentu za kreditiranje u javnom sektoru).

⁵⁹ https://europa.eu/investeu/investeu-fund/about-investeu-fund_en

ukupno mobilizirati od 25 do 30 milijardi EUR za javna ulaganja. Ako se bespovratna sredstva EU-a za potporu povećaju ili ako to bude potrebno za pravilnu provedbu tog instrumenta, on bi se mogao proširiti na druge financijske partnere koji ne uključuju EIB. Njime će se financirati projekti za koje je tok ostvarenih prihoda nedovoljan za pokrivanje troškova ulaganja. Očekuje se da će ti projekti uključivati sve vrste javne infrastrukture, kao što su energetska i prometna infrastruktura, socijalna infrastruktura i socijalno stanovanje ili urbana infrastruktura. Treći stup uključivat će i savjetodavnu potporu kako bi se pridonijelo stvaranju portfelja projekata. Projekti koji primaju potporu iz instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru ne mogu primati potporu u okviru drugih programa Unije, uključujući 1. i 2. stup, za iste aktivnosti. Instrument za kreditiranje u javnom sektoru provodit će se izravnim upravljanjem i pozivanjem na podnošenje prijedloga za projekte, pri čemu će natjecanje u prvoj fazi biti ograničeno unutar država članica, a kasnije otvoreno na razini EU-a.

„sinergije i komplementarnosti s drugim relevantnim programima Unije kako bi se odgovorilo na utvrđene razvojne potrebe” (članak 11. stavak 2. točka (j) Uredbe o FPT-u)

Postizanje potrebnog učinka na odabranim područjima zahtijevat će komplementarne izvore sredstava iz **drugih mehanizama financiranja EU-a**. Takve komplementarnosti treba detaljno opisati u teritorijalnim planovima za pravednu tranziciju. Dostavljene informacije moraju biti u skladu s opisom sinergija i komplementarnosti navedenih u sporazumu o partnerstvu i povezanim programima. Važno je istaknuti i liniju razgraničenja s EFRR-om i fondom ESF+ uzimajući u obzir logiku provedbe FPT-a. Na primjer, iz FPT-a će se uglavnom podupirati gospodarska diversifikacija te prekvalifikacija ili stjecanje dodatnih vještina radi ublažavanja socioekonomskih učinaka tranzicije, a iz EFRR-a i Kohezijskog fonda mogu se osobito podupirati ulaganja u uvođenje tehnologije i infrastrukture za pristupačnu čistu energiju i smanjenje emisija stakleničkih plinova (ciljevi politike 2. i 3.). Radi gospodarske modernizacije u okviru pametne specijalizacije (cilj politike 1.) treba nastojati postići sinergije s EFRR-om. Isto tako, treba osigurati sinergije s EFRR-om (cilj politike 4.) i fondom ESF+ radi razvoja zelenih vještina i zelenih radnih mjesta. Iz fonda ESF+ osobito se može podupirati razvoj novih sustava i usluga u područjima zapošljavanja, obrazovanja i osposobljavanja te socijalne uključenosti, koji su namijenjeni stanovništvu u cjelini ili širim ciljnim skupinama u odnosu na skupine pogođene tranzicijom. Ostali izvori financiranja mogu uključivati Instrument za povezivanje Europe⁶⁰, program LIFE⁶¹, program InvestEU⁶², program Obzor Europa⁶³, program Digitalna Europa⁶⁴, Istraživački fond za ugljen i čelik⁶⁵ ili Fond za inovacije sustava EU-a za trgovanje emisijama⁶⁶ i Fond za modernizaciju⁶⁷.

⁶⁰ https://cinea.ec.europa.eu/index_en

⁶¹ <https://ec.europa.eu/easme/en/life>

⁶² https://europa.eu/investeu/home_en

⁶³ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/research-fund-coal-and-steel-rfcs_en

⁶⁶ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en

⁶⁷ https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_en

Mehanizam za oporavak i otpornost osigurat će dostupnost bespovratne potpore i potpore u obliku zajma za reforme i ulaganja država članica usmjerene na promicanje kohezije, ubrzavanje oporavka od krize uzrokovane bolešću COVID-19 i nastojanja da gospodarstva i društva Unije budu održiva, otpornija i bolje pripremljena za izazove i mogućnosti zelene i digitalne tranzicije. Potpora će se pružati na temelju nacionalnih planova oporavka i otpornosti. U svakom pojedinačnom slučaju važno je osigurati sinergiju, komplementarnost, koherentnost, usklađenost i linije razgraničenja između potpore u okviru mehanizma za oporavak i otpornost i potpore u okviru kohezijske politike (uključujući FPT), uzimajući u obzir postupke iz Uredbe o mehanizmu za oporavak i otpornost⁶⁸.

⁶⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en